

Методичний коментар до уроку “Весна танцює вальс”

Танець у радість

Вальс, вальс, вальс...

Вальс — особлива музика. Її легко впізнати, під неї легко кружляти, здається, сама музика диктує рухи. Вальс однаково танцюють люди в усіх країнах світу.

Знайдіть вальс, який подобається вам найбільше, і придумайте привітання у ритмі вальсу. Які рухи до нього пасують? А що будете наспівувати?

Отже, один, два, три...

Знайомимося з композитором

Йоганн Штраус — австрійський композитор, скрипаль, диригент. Штраус — найвидатніший майстер віденського вальсу й віденської оперети. Він написав близько 500 творів танцювальної музики (зокрема 168 вальсів, 117 польок, 73 кадрили, 43 марші, 31 мазурку, 15 оперет, комічну оперу і балет), які підняв на високий художній рівень.

Саме цього композитора називають королем вальсу. Чому ж? Нині, коли ми слухаємо його чудову музику, то навіть не думаємо про те, що колись танцювальну музику зневажливо називали “музикою для ніг” і ставилися до неї поблажливо. Симфонії, ораторії, опера вважалися благородними жанрами, а вальси, кадрили, польки — розважальними, а отже — другосортними. Такий стан речей назавжди змінив Йоганн Штраус. Видатний композитор зумів підняти танцювальну музику на недосяжні досі симфонічні висоти. Будучи засновником віденського вальсу, він створив такі чарівні музичні перлини, які ніколи не втратять своєї привабливості.

Першим офіційним твором композитора є вальс “Епіграми”, уперше виконаний на дебютному виступі Штрауса як диригента власного оркестру 15 жовтня 1844 року. Публіка була в захваті від виступу нового оркестру і юного композитора. Усі номери викликали на біс, а “Епіграми” виконувалися 20 разів! Чи могла бути менш блискучою кар’єра музиканта, який мав такий успішний старт?

Шалену популярність Штраус здобув неповторним стилем своєї гри. Він одночасно грав на скрипці й керував оркестром. Відвідавши концерт музиканта, композитор Ріхард Вагнер писав: “Незабутньою залишиться для мене кожна п’єса, у якій він диригує зі скрипкою в руках”.

Ще за життя Йоганн Штраус так прославився, що його 70-й день народження в 1895 році святкувала вся Європа.

Коротка історія короля танців

Вальс, вальс, вальс... Чарівний танець. Він завжди сучасний, завжди чарівний, завжди натхненний.

Вальс — це народний танець, який танцює весь світ. Вже понад 200 років він тримає першість. Чи можна уявити без вальсу сучасний бал? Свято?

Зазвичай, країну, де народився народний танець, просто назвати: полька — чеський танець, гопак — український, самба — бразильський, тарантела — італійський...

А от за честь стати батьківщиною вальсу сперечаються одразу кілька країн Європи. Точніше, у кількох країнах існували танці, подібні до вальсу.

У Франції попередником вальсу вважають танець вольт (від слова *voltare* — повертати). Його танцювали парами, з поворотом одного танцівника навколо іншого. У Чехії танцювали фуріант, що в перекладі означає франт, гордівник. Хлопець, наслідуючи багатого франта, гордовито обходив коло, вибирав собі партнерку, обіймав її за талію і починав кружляти. В австрійській місцевості ландль танцювали повільний лендлер. Є у вальсу й німецький різновид — швидкий вальцер.

- Чим вальс особливий? Як упізнати цей танець серед інших? Послухаймо вальс і роздивимося картину!

Звучить вальс Йоганна Штрауса “Весняні голоси”.

- Затанцюйте вальс.
- Які рухи пасують найбільше?
- Чому кажуть “кружляти у вальсі”?

Під звуки вальсу хочеться кружляти, кружляти, кружляти... Ритм вальсу $\frac{3}{4}$, тому, щоб не збитися з ритму люди рахують: “раз, два, три, раз, два, три...”. Цей ритм є в усьому танці, але його не завжди добре чути.

- Прислухайтесь до вальсу і знайдіть фрагменти, де зручно рахувати “раз, два, три, раз, два, три...”.
- Спробуйте описати мелодію вальсу. Яка вона?
- Які костюми краще пасують до вальсу?
- Коли ми танцюємо вальс?

Основний рух вальсу підхопив художник Зиновій Сідоров і втілив у картині “Поезія вальсу”.

- Придивіться уважно. Що допомогло художнику це зробити?

Слухаємо вальс і фантазуємо

Навесні, після холодної зими, з’являються перші квіти, розпускаються листочки, особливо радісно співають пташки — усе квітне, радіє, співає, струменить... Напевно тому Йоганн Штраус-син написав такий радісний, легкий вальс.

- Послухайте музику уважно. Уявіть, що змалював композитор.
- Почуйте легенький подих теплого весняного вітерця, ніжний спів пташок, тихенький шелест маленьких листочків, кружляння метеликів...

Весна... Ще неспівимілі ніжні та лагідні промінці сонечка зігрівають землю. Пустотливий вітерець кружляє над землею, бавиться гілочками дерев, а вони легенько похитують вітами, відповідаючи йому.

Весна... Вже тепло. Метелики закружляли над квітами свій танок. До них приєдналися працьовиті бджілки. Інші комашки трохи заздрісно спостерігають за цим кошачиним танцем. І всі веселяться!

Весна... Одні пташки прилетіли з вирію, інші — відпочивають від зимових холодів. Високі трелі пташок далеко чутно — іноді вони зовсім короткі, іноді довгі з переливами та прикрасами. Так вони радісно перемовляються, весело стрибають, облаштовуючи гніздечка, розповідають, що бачили, де були, діляться планами.

Отже, весна прийшла!

Вальс: різні виконання

Послухаємо вальс Йоганна Штрауса “Весняні голоси” у різних виконаннях, порівняємо звучання різних музичних інструментів, виберемо те виконання, яке найбільше до душі.

Слухання кожного запису повністю потребує багато часу, тому варто послухати фрагменти, щоб діти почули різницю. У позаурочний час діти зможуть прослухати запис, який сподобався, повністю.

Звучить вальс Йоганна Штрауса “Весняні голоси” у виконанні [симфонічного Оркестру Йоганна Штрауса під управлінням Андре Ріє](#).

Андре Ріє — нідерландський диригент і скрипаль. У пресі його називають “королем вальсу”. Це дуже почесне звання, адже вперше “королем вальсу” назвали Йоганна Штрауса-сина.

Зверніть увагу дітей на те, що сам диригент оркестру Андре Ріє веде партію першої скрипки. Така традиція склалася ще в часи Йоганна Штрауса-батька.

Перша скрипка — дуже важлива, адже саме вона допомагає іншим музикантам грати відповідно до задуму диригента. Виконує партію першої скрипки найбільш досвідчений та обдарований музикант. За традицією, після виконання твору диригент потискає руку “першій скрипці”. Так він засвідчує особливу роль цього музиканта в оркестрі та дякує за допомогу.

- Покажіть музику рухами. Уявіть себе диригентом оркестру і відтворіть його рухи.
- Звук якого інструмента чутно найкраще? Який інструмент зображує трелі пташок, легкий подих вітерця? (скрипка.)
- Які ще інструменти ви почули?
- Які дитячі музичні інструменти варто додати до оркестру? Чому?

Діти добирають музичні інструменти, експериментують із звуком. Звучить зведений оркестр: запис музики + учні.

Дайте послухати дітям вальс у [виконанні дуету \(фортепіано в чотири руки\)](#) із заплющеними очима.

- Чим відрізняється виконання вальсу?
- Звучить один інструмент чи кілька?
- Який інструмент звучить?

Цього разу до оркестру приєднується в’єтнамська оперна співачка Хан Нгок.

Можна запропонувати послухати [інший варіант виконання вальсу](#) — американською оперною співачкою, п'ятикратною лауреаткою премії "Греммі" Кетлін Беттл (Kathleen Battle) та Віденським філармонічним оркестром під управлінням Герберта фон Караяна (Herbert von Karajan), одного з найвідоміших і найвпливовіших диригентів світу.

Голос так гармонійно поєднується з музикою, що здається, немов додається ще один музичний інструмент.

- Які барви вносить спів?
- На що схожий голос виконавиці?
- Як ви думаєте, про що співає Кетлін Беттл?

Подивіться з дітьми, як танцюють [вальс у балеті](#).

- Які знайомі рухи вальсу ви побачили?
- Як би ви затанцювали під музику вальсу?

Якого кольору вальс?

Запропонуйте дітям уявити, що вони малюють вальс.

- Що ви виберете для цього — олівці, фарби чи фломастери?
- Які барви доберете?
- Чи однаковими барвами малюватимете різні частини танцю?

Діти малюють під музику. Після завершення роздивіться роботи разом, діти нехай розкажуть про них.

Один, два, три

Проплескайте ритм музики соло, дуєтом, квартетом, октетом.

Роздивіться запис музики в підручнику (с. 101).

- Скільки нот у кожному такті? Якої тривалості?
- Зобразіть цей ритм ритмиками "Та". Скільки ритмиків "Ті" поміститься в один такт вальсу?
- Які такти схожі?
- Поміркуйте, чим схожі всі такти. Де в нотах записане число "3"? Що воно означає?